

Василь ЦАРУК

докторант, к.е.н., заступник директора,
Рівненський коледж
Національний університет
біоресурсів і природокористування України

АНАЛІЗ РІВНЯ СПЕЦИФІЧНОСТІ АКТИВІВ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

Однією із проблем, яка може виникати в процесі функціонування корпоративних структур, є здійснення агентами прихованих намірів, тобто використання ними наявної залежності принципала з метою забезпечення своєї власної користі. Існування даної проблеми в діяльності корпоративних структур та пошук шляхів її вирішення обґрунтовується теорією трансакційних витрат та агентською теорією.

Основною причиною виникнення такої залежності корпоративних структур від інших учасників ринку є наявність у їх власності специфічних активів, тобто таких ресурсів, які не можуть бути використані альтернативним чином (адаптовані до інших цілей), щоб не втратити власний потенціал щодо створення вартості для даної корпоративної структури. Одним із шляхів мінімізації наслідків реалізації агентами прихованих намірів в корпораціях є інформування про наявні специфічні активи та встановлення рівня їх специфічності, для чого необхідно розробити відповідне аналітичне забезпечення. Зокрема, одержана інформація про рівень специфічності активів може скерувати керівництво корпоративної структури на реалізацію заходів, які забезпечать уподібнення інтересів між агентами та принципалами, що дозволить мінімізувати випадки вимагання з боку агентів, або стануть підставою для прийняття рішення стосовно здійснення вертикальної інтеграції, а також зменшуватиме інформаційну асиметрію між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами корпорацій.

Під специфічністю активів, як їх окремою характеристикою, слід розуміти певний рівень можливості їх використання для одержання економічних вигід в різних обставинах та цілях. Інші види активів – звичайні неспецифічні активи, є більш гнучким ресурсом корпоративних структур, оскільки вони можуть бути легко замінені наявними аналогами на ринку або навпаки, реалізовані на ринку через наявність попиту на них. Виходячи з поділу активів на специфічні та неспецифічні всі капітальні витрати (інвестиції) корпоративних структур також поділяються на специфічні та неспецифічні.

На сьогодні серед вітчизняних дослідників, які займають вирішенням проблем бухгалтерського обліку на основі використання інституційного інструментарію, в окремих працях (І. А. Юхименко-Назарук [1, с. 250-283], І. В. Жиглей та І. А. Юхименко-Назарук [2]) піднімаються питання бухгалтерського обліку та оцінки специфічних активів. В той же час, проблематика аналізу специфічності активів в корпоративних структурах, як окремого напряму досліджень, залишається поза увагою вітчизняних вчених.

На сьогодні дослідниками виділяються різноманітні підходи до аналізу специфічних активів корпоративних структур, які відрізняються між собою як за методами, так і за цілями його проведення. Так, О. О. Веренікін та Д. І. Волошин для аналізу рівня специфічності активів обґрунтували необхідність використання цінової дисперсії, що дозволяє враховувати ризики, які можуть виникати в результаті інвестування в специфічні активи [3, с. 33-34].

Американськими вченими Х. Кімом та Х. Кунгом було запропоновано розраховувати рівень специфічності активів виходячи зі здатності їх повторного використання, зокрема, за допомогою відповідного коефіцієнту (RedeployabilityScorea), який визначається шляхом ділення кількості галузей, які використовують товар а, на загальну кількість галузей [4, с. 268].

С.В. Демір та Г.І. Натрошвілі [5, с. 51-52] запропонували бальну оцінку специфічних активів, виходячи з існуючої їх 6-ти елементної класифікації та доповнивши її ще двома характеристиками – компенсація шкоди та частка в фінансовому результаті з метою зниження ризиків при укладанні контрактів з іншими компаніями. В рамках кожного з 8-ми запропонованих елементів виділяються характеристики, що відповідають видам активів, які класифікуються на основі рівня їх специфічності (неспецифічні, специфічні і ідіосинкратичні).

На думку К. Дж. Мейера гарні підходи до вимірювання специфічності активів враховують важливість інвестицій, необхідних для обслуговування конкретного клієнта чи партнера, і скільки було б втрачено, якщо покупець припинив відносини передчасно [6, с. 223].

Проведений аналіз підходів дослідників до оцінки рівня специфічності активів дозволяє встановити, що серед них немає єдності, що є наслідком достатньо широкого трактування поняття “специфічні активи”, запропонованого представниками інституційної теорії, а також існуванням особливостей між різними його видами, наприклад, активами зі специфічним розташуванням та людськими специфічними активами. Незважаючи на те, що два даних види об’єктів відносяться до складу специфічних активів, для оцінки рівня їх специфічності слід використовувати зовсім різні методичні підходи.

Виходячи з існування такої ситуації для проведення аналізу рівня специфічності активів запропоновано використовувати комбінований підхід, який має бути деталізований з врахуванням специфіки окремої корпоративної структури.

Загальна процедура аналізу рівня специфічності активів корпоративної структури передбачає необхідність здійснення наступних етапів: 1. Визначення ключових видів / напрямів діяльності корпоративної структури; 2. Визначення ключових активів, які формують конкурентні переваги корпоративної структури; 3. Здійснення перевірки ключових активів щодо рівня їх специфічності; 4. Визначення потенційних втрат від вимагання агентів. 5. Розкриття аналітичної інформації про специфічні активи корпоративної структури.

Розкриття аналітичної інформації існуючим та потенційним стейкхолдерам про наявні специфічні активи та рівень їх специфічності сприятиме забезпеченню прозорості корпоративної звітності, оскільки: 1) наявність аналітичної інформації про специфічні активи в корпоративних структурах та їх види попереджає стейкхолдерів про можливість здійснення опортуністичної поведінки агентами, що може призвести до зменшення інвестиційних доходів або їх присвоєння агентами, оскільки майже відсутня можливість замінити на ринку цей актив або знайти альтернативного контрагента; 2) наявність специфічних активів у складі корпоративної власності, що буде використовуватись в рамках реалізації контракту, змінює порядок здійснення взаємовідносин між агентами та принципалами; 3) наявність специфічних активів у власності корпоративної структури свідчить про те, що керівництво несе постійні витрати на захист інтересів принципалів, навіть у тому випадку, якщо агенти не використовували вимагання як інструмент тиску на принципалів щодо покращання контракту між ними; 4) розкриття інформації про специфічні активи інноваційно-містких корпоративних структур впливає на порядок оцінки їх вартості учасниками ринку капіталу; 5) надання інформації керівництву корпоративної структури дозволить скоригувати їхні рішення стосовно можливості передачі окремих видів або напрямів діяльності на аутсорсинг.

Список використаних джерел

1. Юхименко-Назарук І. А. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в контексті неінституційної теорії : монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2017. 300 с.
2. Жиглей І. В., Юхименко-Назарук І. А. Розвиток облікової оцінки специфічних активів. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. Вип. 3. С. 61-70.
3. Вереникин А. О., Волошин Д. И. Теория многоуровневой экономики в контексте современной экономической мысли. Проблемы прогнозирования. 2004. № 1. С. 29-47.
4. Kim H., Kung H. The Asset Redeployability Channel: How Uncertainty Affects Corporate Investment. The Review of Financial Studies. 2017. Vol. 30, Iss. 1. P. 245-280.
5. Демир С. В., Натрошвили Г. И. Совершенствование метода бальной оценки специфических активов производственной компании. Фундаментальные исследования. 2018. № 8. С. 48-53.
6. Mayer K. J. Construct validity and other empirical issues in transaction cost economic research. Research Methodology in Strategy and Management. Vol. 5. Ed. by D.D. Bergh, D.J. Ketchen Jr. Emerald Group Publishing, 2009. С. 213-236.